

BUGU

Dil ve Eğitim Dergisi

www.bugudergisi.com

Araştırma Makalesi

BUGU
Journal of Language and Education

Makale Geliş Tarihi: 25.11.2020

1/3, 251-275

TÜRKİYE

Makale Kabul Tarihi: 05.12.2020

Durmaz, G. (2020). XVIII. yüzyıl tarih manzumelerinin izinden şehzade ve sultanlara bakış. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 1(3), 251-275. <http://dx.doi.org/10.46321/bugu.34>

XVIII. YÜZYIL TARİH MANZUMELERİNİN İZİNDEN ŞEHZADE VE SULTANLARA BAKIŞ*

Doç. Dr. Gülay DURMAZ

Bursa Uludağ Üniversitesi cavdurel@yahoo.com ORCID

Öz

Divan şiirinde XVIII. yüzyıl, sosyal hayat ile edebiyat arasındaki bağlantının daha da belirginleştiği bir dönemdir. Edebî türler açısından bakıldığında tarih, gazel ve şarkı sayısında bir artış bulunmaktadır. Muhtevası bakımından değerlendirildiğinde, divan şairlerinin eserleri, bir bakıma o dönemin tanıkları durumundadır. Divanlarda yer alan tarih manzumeleri ise dönemin önemli olaylarını içeren birer tarihî vesika niteliğindedir. Edebiyat ve tarih birbirinden ayrılmaz iki alandır. Bu birliktelik, geçmişin öğrenilmesinde çok büyük öneme sahiptir. Edebiyat demek o döneme ait yaşanmışlıkların şairin gözünden yansımaları demektir. Bu çalışmada, XVIII. yüzyıldaki divan şairlerinin tarih manzumelerinden yararlanılarak dönemin şehzade ve sultanları hakkında bilgi verilmiştir. Konuyla ilgili düşürülen tarihlerin çoğu, padişahın çocuklarının doğumu üzerinedir. Gerek erkek gerek kız çocuğu doğmuş olsun divan şairi her şekilde bunu fırsat bilmiş ve onlar hakkında tarih düşürme yoluna gitmiştir. Bu manzumelerden özellikle şehzadelerin doğumları sırasında yapılan teşrifat hakkında da bilgi sahibi olmak mümkündür. Bu sayede, saltanat süren padişahın şehzade ve sultanları hakkındaki nesnel olan bilgiler, şairin duygu süzgecinden geçerek manzumelerde yerini almıştır.

Anahtar Sözcükler: XVIII. yüzyıl, divan şairi, tarih manzumeleri, şehzade ve sultanlar.

AN ANALYSIS OF PRINCES AND SULTANS BASED ON THE 18TH CENTURY HISTORICAL POETRY

Abstract

In Ottoman poetry, the connection between social life and literature became more evident in the 18th century. An analysis of the literary genres would reveal an increase in the number of historical poems, odes, and songs. An analysis of the content would demonstrate that the works of the Ottoman poets bore witnesses to that period. The

* Bu çalışma, 28-29 Ağustos 2020 tarihleri arasında düzenlenen *I. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Sempozyumu*'nda sözlü olarak sunulan ve özeti yayımlanan "XVIII. Yüzyıl Tarih Manzumelerinin İzinden Şehzade ve Sultanlara Bakış" adlı bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş hâlidir.

historical poems were like historical documents that narrated important events of the period. Literature and history are two inseparable fields. This union is of great importance in learning about the past. However, literature reflects the experiences of the period through the eyes of the poet. The present study aimed to provide information about the princes and sultans of the period based on the historical poems of 18th century Ottoman poets. Most of the historical poems were about the birth of the sultan's children in this period. Whether the child was a boy or a girl, the poets rose to the occasion to make a historical note about the birth. These poems especially the birth of young sultans and about its tradition is also possible to learn. Thus, objective information about the princes and reigning sultans was recorded in history through the emotional filter of the poet and preserved for poems.

Keywords: 18th century, Ottoman poetry, historical poems, princes and sultans.

Ø. Giriş

XVII. yüzyıldaki büyük mağlubiyetin ardından imzalanan 1110 / 1699'daki Karlofça Antlaşması ile Osmanlı Devleti'nin kaderi değişmiştir. Devlet, nihayet düşmanıya kendisini kıyaslamak ve zaafalarını dışarıdan görmek fırsatını bulmuştur. Bu nedenle XVIII. yüzyıl, modernleşme tarihinin başlangıcı sayılmaktadır. Modernleşme, henüz Batılılaşmak olarak algılanmayıp düşmanını kendi silahıyla vurmak için askeriyede yenileşmenin amaçlandığı uzun bir süreç olarak değerlendirilmektedir (Özgül, 2006, s. 165-166). Osmanlı tarihinde büyük değişimlerin görüldüğü bu dönemde devlet; siyasi, sosyal, iktisadi ve askerî sahalarda kökten düzenlemeler yapmak zorunda kalmıştır (Şentürk ve Kartal, 2013, s. 484).

XVIII. yüzyıl, edebiyat için “Son Klasik Dönem”dir. Asrın başında sosyal ve kültürel anlamda kendini gösteren zihniyet çözülüşünün edebiyata yansması daha uzun sürmüştür. Temel yapı değişmeden birtakım motifler üzerinden görülen çözülme esas anlamıyla XIX. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşmiştir (Horata, 2009, s. 14). Nazım biçimlerinde kaside, mesnevi sahasında ciddi bir azalma görülürken gazeller ve tarihlerle şarkı, tahmis, murabba, muhammeslerin sayısında artış gözlenmiştir (Horata, 2009, s. 58). Manzum tarihte görülen gelişme ile birçok konuda tarihler düşürülmüştür. Dürrî (öl. 1135 / 1722) ve Sürûrî (öl. 1229 / 1814) tarih türünün bu alandaki en önemli isimleridir. Tarihlerin özelliği, klişeleşmiş ifadelerin yanında devrin sosyal hayatıyla ilgili realist tasvirleri içermesinden dolayıdır (Horata, 2009, s. 61). Öztekin'e göre, “Bu dönemde sosyal hayat ile edebiyat arasındaki bağlantı, Divan şiirinin derin yapısından biraz daha yüzeye doğru ilerleyerek, âdeta çağına tanıklık eden bir belge hâline dönüştürmüştür” (2004, s. XIX). Bu yazının konusunu XVIII. yüzyıl divanlarında yer alan şehzade ve sultanlar için düşürülen tarihler oluşturmaktadır. Bu yüzyılda yaşayan padişahlar sırasıyla III. Ahmed (1116-1143 / 1703-1730), I. Mahmud (1142-1170 / 1730-1754), III. Osman (1167-1170 / 1754-1757), III. Mustafa (1170-1187 / 1757-1774), I. Abdülhamid (1188-1203 / 1774-1789), III. Selim (1203-1221 / 1789-1807)'dir. Kronolojik olarak belirtilen padişahların saltanat dönemleri gözetilerek şehzade ve sultanlar ile ilgili düşürülen tarih örnekleri seçilmiş ve tespit edilen örneklerin çoğunun “vilâdet” tarihleri olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra ölüm, dış çıkarma, tıraş, eğitime başlama gibi farklı başlıklarda da padişah çocukları için tarih manzumelerine rastlanmıştır. Çalışma hazırlanırken, dönemin divanları taranmış ve uygun görülen tarih manzumeleri seçilmiştir. Örnekler seçilip gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra tarih beytinin yanına yıl, şairin ismi ve tarih manzumesinin divandaki numarası verilmiştir. Seçilen örnekler esas alınarak bir yandan şehzade ve sultanlara yönelik ilginin boyutu ölçülmeye çalışılırken diğer yandan realitenin divan şairinin gözünden nasıl yansıdığı incelenmiştir.

1. III. Ahmed (H 1116-1143 / M 1703-1730)

Sultan III. Ahmed 22 Ramazan 1084 / 31 Aralık 1673 tarihinde doğdu. Ağabeyi Sultan İkinci Mustafa'nın vefatı üzerine 1115 / 1703 tarihinde otuz yaşında iken Edirne'de tahta geçti. Osmanlı Devleti açısından önemli bir yere sahip olan Lâle Devri boyunca padişahlık yapan Sultan III. Ahmed, hattat ve şairdi. "Necîb" mahlasıyla şiirler yazdı. İyi ok ve tüfek atardı. Zamanında İstanbul baştanbaşa imar edildi. 14 Safer 1149 / 24 Haziran 1736'da altmış üç yaşında vefat etti (Aktepe, 1989, s. 34-38; Afyoncu, 2019, s. 134-135).

Erkek Çocukları: III. Mustafa, I. Abdülhamid, Mehmed (Bu isimde iki şehzade vardır.), İsa, Ali, İbrahim, Selim (Bu isimde iki şehzade vardır.), Murad, Abdülmelik, Süleyman, Numan, Bayezid, Abdullah (Bu isimde iki şehzade vardır.), Seyfeddin.

Kızları: Fatma, Ümmügülsüm (Bu isimde üç sultan vardır.), Zeynep (Bu isimde iki sultan vardır.), Ayşe (Bu isimde iki sultan vardır.), Saliha, Esmâ, Atike, Rukiye (Bu isimde iki sultan vardır.), Rabia (Bu isimde iki sultan vardır.), Emetullah (Bu isimde iki sultan vardır.), Hatice, Zübeyde, Emine (Bu isimde iki sultan vardır.), Naile, Nazife, Reyhan, Sabiha, Ümmüseleme, Akile ve Beyhan (Afyoncu, 2019, s. 131).

1.1. Fatma Sultan

Doğum

Sarayda doğum olacağı zaman haremde bulunan büyük odalardan birisi ayrılrıldı. Kadını doğurtacak ebe ile doğacak çocuğu emzirecek sütnine (dâye) tespit edilirdi. Mükellef hazırlanan yatağın üzerine asılan cibinlik yakut ve zümrüt incilerle işlenmiş kırmızı atlastan olurdu. Bu kırmızı renk Osmanlı hanedanına mahsus olduğundan o rengi başkası kullanamazdı. Doğan çocuğa hazine-i hümayun kethüdası marifetiyle darphanede gümüş kabaralı müzeyyen bir beşik yaptırılır. Ve bu beşik, hazine kethüdası önde olduğu hâlde bir kısım ağalar tarafından harem-i hümayunun divanı hümayun tarafına muttasıl kapısına kadar götürülür oradan darüssade ağası, hazinedar ağa, hazine vekilleri vs. tarafından karşılanarak harem-i hümayuna verilirdi. Beşiklerin üzerine konan serâser örtü ile yorgan çok değerli taşlarla süslenirdi. Beşiğin başı ucunda Kuran bulunan pırlanta, elmas, inci, sırma ve tırtilla işlenmiş Kuran kesesi, pırlanta elmaslı "Maşallah" pırlanta, yakut, zümrüt ve firuzelerle süslenmiş horoz mahmuzu nazarlık takılırdı. Padişah çocukları için "valide beşik alayı" ve "sadrızam beşik alayı" en bilinen merasimlendendi (Uzunçarşılı, 1945, s. 167; Arslan, 2000, s. 494-495). Şairler de bu mücevherlerle süslü odayı ve beşiği anlatabilmek için değişik benzetmeler kullanırdı. Dürrî de III. Ahmed'in kızı olan Fatma Sultan'ın beşiğinin cennet fidanından yapıldığını böyle peri gibi bir hurinin beşiğinin cennet fidanından olmasına şaşılmayacağını; pervin yıldızının beşiğin avizesi, gökkuşağının ise kemer; sultanın lalasının ay, dâyesinin ise güneş olduğunu belirtmektedir:

Nahl-ı cennetden olursa n'ola gehvâre ana

Böyle bir hür-ı perî-hûy u melek-şân geldi

Nice gehvâre olup kavs-i kuzahdan takı

Ikd-ı pervîn ana âvîzeeye şâyân geldi

Nola lalası kamer dâyesi hürşid olsa

Âleme rûh-ı musavver gibi cân geldi

Dedi mevlûduna fermân ile Dürri târih

'Ayn-ı Cem rûşen ola Fâtıma Sultân geldi

عين جم روشن اوله فاطمه سلطان كلدى

(1116 / 1703) Dürri, T. 15a / 8-9-11-22 (Vural, 2019, s. 175-176).

Diş

Genelde vilâdet tarihleri yazan şairler bazen padişah çocukları ile ilgili diş çıkarmaya düşürdükleri tarih manzumeleri ile de görülürler. Dürri divanında Fatma Sultan'ın dişine düşürülen tarih buna örnektir: Sultanın diş, mücevher kutusundan inciye benzeyen diş çıkınca incinin yanında elmas ve mücevherlerin bir değeri kalmamıştır:

Nümâyân oldu çün ol dürr-i dendân dürc-i la'linden

Edip elmâs kadrin pest gevher şerm-sâr oldu

Görünce goncada şebnem¹ melekler dediler târih

Bu zîbâ hokkanun dendâmı Dürri âşkâr oldu

بو زيبا حقه نك دندانى درى آشكار اولدى

(1117 / 1704) Dürri, T. 22b / 18-21 (Vural, 2019, s. 198).

1.2. Şehzade İsa

Doğum

Tarih manzumesinde Arpaemînzâde Mustafâ Sâmî (öl. 1146 / 1734), daha önceki sultanların İsa gibi bir şehzadeyi görmediğini, onun dünya bir sadef olarak düşünüldüğünde, şehzadenin de eşsiz inci olduğunu söylemiştir. İki sıra hâlinde dizilmiş altı yedi yıldızdan meydana gelen Süreyya, gerdanlığa benzemektedir. Felek bakıcısı şehzadenin beşiğine avize diye Süreyya'yı assa uygundur:

Görmemiş mislini 'âlemde selâtîn-i selef

Gelmemiştir sadef-i dehre bu dürr-i yektâ

Gevher-i ikd-ı süreyyâyı ana dâye-i çerh

Kılsa âvîze-i gehvâre-i şeh-zâde sezâ

Yazdı levhe kalem-i kâtib-i kudret târih

Hey'et-i 'âleme rûh oldu kudûm-ı 'Îsâ

هيئت عالمه روح اولدى قنوم عيسى

(1117 / 1704) Arpaemînzâde Mustafâ Sâmî, T. 2 / 13-17-21 (Kutlar Oğuz, 2017, s. 152).

1.3. Şehzade Selim

Doğum

III. Ahmed'in Selim adı ile iki şehzadesi bulunmaktadır. 1119 / 1707 yılında doğan şehzade için Kâmî 'nin (öl. 1136 / 1724) düşürdüğü tarih kıtası bulunmaktadır:

¹ Kelime, Vural, 2019, s. 198'de şeb-nem şeklindedir.

Velâdetine bu târîh düştü bâ-tevfik

Vücûda geldi sa'âdetle şâh-zâde Selîm

وجوده كئدى سعادتله شاهزاده سليم

(1119 / 1107) Kâmî, T. 29 / 7 (Erişen Yazıcı, 2017, s. 137).

1.4. Şehzade Muhammed

Doğum

Kâmî, şehzadenin doğumunu gül, bülbül, sümbül, bahar, bahçe benzetmeleri ile dile getirmektedir. Şehzade doğunca dilsiz olan dünya sevinçten bülbül kesilmiştir. Devlet bir gül bahçesi ise şehzadeler yer yer sümbül gibi açmalıdır. Muhammed saltanat baharında açılan bir gül gibidir:

Gelince 'âleme şeh-zâde-i civân-bahtı

Sürûru eyledi dünyâyı lâl iken bülbül

Ola hemîşe şeref-bahş-ı gülşen-i devlet

Taraf taraf nice şeh-zâdelerle çün sümbül

Sürûr u şevk ile düştü zamîre bu târîh

Bahâr-ı saltanat açdı Muhammedî bir gül

بهار سلطنت آچدی محمدی بر گل

(1124 / 1712) Kâmî, T. 37 / 2-3-5 (Erişen Yazıcı, 2017, s. 140).

1.5. Şehzade Mustafa

Doğum

III. Ahmed'in ikinci kadını Mihrişah Sultan ileride tahta çıkacak Şehzade Mustafa'yı dünyaya getirmiştir. Arpaemînzâde Mustafâ Sâmî'nin Şehzade Mustafa için yazdığı tarih manzumesinin redifinde “geldi” kelimesi tekrar edilmektedir. Örneğin “nesîm-i cân-fezâ geldi, şehzade-i sa'd-âşinâ geldi, hoş geldi safâ geldi, dürr-i âlem-bahâ geldi, pertev-i nûr-ı Hudâ geldi, peyâm-ı dil-güşâ geldi, bî'l-hayr-ı duâ geldi, Sultan Mustafa geldi” derken şehzadenin doğumu ile hissettiklerini yazmaktadır. Böylece cana hayat veren esinti geldi, uğurlu olan şehzade geldi, hoş geldi safa geldi, dünyaya bedel inci geldi, Tanrı'nın nurunun ışığı geldi, gönül açan haber geldi demektedir:

Dedim târihini şeh-zâde-i sa'd-ahterin Sâmî

Tevellüd eyleyip âfâka Sultân Mustafâ geldi

تولد ایلیوب آفاقه سلطان مصطفی كئدی

(1129 / 1717) Arpaemînzâde Mustafâ Sâmî, T. 10 / 6-16 (Kutlar Oğuz, 2017, s. 165).

Ölüm

Padişah olan III. Mustafa'nın ölüm tarihini düşüren Sürûrî, III. Mustafa'nın Allah'a yakın olup hesap gününün şiddetinden uzak olması dileğinde bulunmaktadır:

Kurb-ı Bârî'ye erip rûhu hemân

Şiddet-i rûz-ı cezâdandır ola

شدت روز جزاندر اوله

(1187 / 1774) Sürûrî, (Çetinkaya, 2014, s. 105).

1.6. Şehzade Muhammed

Doğum

Şehzadenin doğumu ile duyulan mutluluk değişik biçimlerde anlatılır. Arpaemînzâde Mustafâ Sâmi, şehzadeyi Osmanlı neslinin burcundaki nurlu ay gibi görür. Latif yıldızlı şehzadenin doğumu, mavi gökyüzüne devletin güzelliğini vermiştir. Felek, sadeften yapılmış beşiği, zühre ise ona bakıcı olmuştur. Şehzade, geleceğin doğu kıyısından güneş gibi doğmuştur. Güzelliğinin güneşi yeryüzüne sevinç sabahı olmuştur:

Meh-i pür-nûr-ı burc-ı nesl-i 'Osmânî ki lâyıkdır

Felek mehd-i sade-f-kârî ola zühre ana dâye

Cihâna geldi bir şeh-zâde-i pâkîze-ahter kim

Kudümü oldu revnak-bahş-ı devlet çerh-i mînâyâ

Hudâ tevfiik edip Sâmi du'â-gûne dedim târîh

Sa'îd ola cenâb-ı Hân Muhammed geldi dünyâyâ

سعید اوله جناب خان محمد کلدی دنیایه

(1129 / 1717) Arpaemînzâde Mustafâ Sâmi, T. 8 / 9-6-17 (Kutlar Oğuz, 2017, s. 164).

Kâmî de Şehzade Muhammed'in doğumuyla saltanatın ferahlandığını belirtmiştir:

O şâh-zâde için Kâmiyâ dedim târîh

Muhammedî gül ile saltanat ferahlandı

محمدی گل ایله سلطنت فرحاندی

(1129 / 1717) Kâmî, T. 50 / 7 (Erişen Yazıcı, 2017, s. 145).

1.7. Şehzade Bayezid

Doğum

Şehzade Bayezid'in doğumu için yazılan tarih manzumesinde Seyyid Vehbî (öl. 1149 / 1736), bayram ve fetih haberini veren beşâret kösünün, bayram haberinden önce doğum haberini her yana müjdelemek için çaldığından bahsetmiş ve bu haberle bütün kâinatın mutlu olduğunu belirtmiştir. Gökyüzünde ışık saçanın yıldız değil, kandil olduğundan bahseden Vehbî, padişah çocuklarının doğumları nedeniyle yapılan donanmalarda kandil yakılması geleneğine işaret etmektedir. Vehbî, baht göğünde şehzadelerin yıldız, III. Ahmed'in de ay gibi olması için herkesin sabah akşam dua ettiğini, feleğin kâtibi olan Utarid yıldızının altın kaleminin şehzadenin doğum tarihini yazdığını söylemektedir.

Âvâz-ı 'işret saldılar kûs-ı beşâret çaldılar

Peygâm-ı şâdi aldılar gelmezden evvel peyk-îd

Şâd olmasın mı kâ'inât müjdeyle dolu şeş cihât
Buldu cihân tâze hayât kim togdu Sultân Bâyezîd
Sanman nücum-ı âsmân kandilidir pertev feşân
Etdi donanma kudsiyân çün verdiler andan nüvîd
Şeh-zâdeler encüm o şah olsun sipihr-i bahta mâh
Her şâmgeh her subhgâh 'âlem bunu eyler ümîd
Aldı Utarid kilik-i zer târîh-i milâdın yazar
Verdi bu güne zîb ü fer şeh-zâde Bâyezîd

ویردی بو کونه زیب و فر شهزاده بایزید

(1130 / 718) Seyyid Vehbî, T. 4 / 3-4-7,19-20 (Dikmen, 1991, s. 343).

1.8. Şehzade Selim

Doğum

Arpaemînzâde Mustafâ Sâmi, “Büyük bir nur, saltanat semasından doğdu, ufuklara müjdeler olsun.” diyerek şehzadenin doğumuna duyduğu sevinci dile getirmiştir:

Lafz ü ma'nâ ile Sâmi bende târîhin dedi
Geldi keвне bin yüz otuzda cenâb-ı şeh Selîm

کلدی کونه بیك یوز اوتوزده جناب شه سلیم

(1130 / 1718) Arpaemînzâde Mustafâ Sâmi, T. 15 / 22 (Kutlar Oğuz, 2017, s. 178).

1.9. Şehzade Numan

Doğum

Nedim'in (öl. 1143 / 1730) Şehzade Numan için düşürdüğü tarih manzumesinde önce dönemin padişahı III. Ahmed övülmüş daha sonra şehzadenin doğum haberi verilmiştir. Devletin gül bahçesinde açan nazlı bir laledir Numan. Hümayun yüzlü şanlı şehzade, cihanı güneş gibi aydınlatır. Nedim şehzadenin doğumunda feleğin hamel yani koç, cedy yani oğlak burcunu kurban ettiğini söylemiştir. Cihan yeni gelen şehzadenin haberi mutluluk davulunun sesinde yayılmış. Böylece ikbal sesi her yeri kaplamıştır. Felek, tanbur kâsesi gibi nağmeyle doldurmuştur. Her yer şevk ile feleğin çalgıcısı zühre yani nahidin yeri gibidir. Bedestanlarda şimdi zevk ve mutluluk satılmaktadır. Şehir ve pazarlar hep yeni gelinler gibi donanmış, âlem yine güzellerin yüzü ile süslenmiştir. “İkbalin uzun olsun, âlem sünnetinde de mutlu olsun.” duasında bulunan Nedim, manzumenin sonunda devrin padişahına da hayır dualar edip tarih beyti ile manzumeyi bitirir:

Gülşen-i devletinin bağçe-i haşmetinin
Tâze bir lâle-i nâzendesi Sultân Nu'mân
Ya'ni Şeh-zâde-i zî-şân-ı hümayûn-peyker
Ki doğup kıldı güneş gibi cihânı tâbân
Gûş edip müjde-i teşrîfîni ta'zîmen leh
Çarh-ı gerdûn hamel ü cedyini kıldı kurbân

'Âleme velvele saldı yine kûs-ı şâdî
Yine âvâze-i ikbâl ile pür oldu cihân
Doldu nağmeyle felek kâse-i tanbûr gibi
Oldu her gûşe yine şevk ile nâhid-sitân
Zevk u şâdî satılır şimdi bedestânlarda
Şimdi hep şevk metâ'ıdır olan zîb-i dükân
Donanup tâze 'arûsan gibi şehir ü bâzâr
Oldu 'âlem yine pür zîb çü rûy-ı hubân
Hak te'âlâ edip ikbâlini eفزûn olsun
Böylece sûr-ı hutânında da 'âlem şâdân
Dedi şevk ile Nedîmâ kulu târîhin onun
Geldi 'izzetle bu dem 'âleme Sultân Nu'mân

کلدی عزتله بودم عالمه سلطان نعمان

(1135 / 1723) Nedim, T. 11-6-7-8-9-10-11-12-15 (Macit, 2017, s. y.).

Arpaemînzâde Mustafâ Sâmî'nin III. Ahmed'in oğullarından yedi tanesine velâdet tarihi düşürmüştür. Diğer şehzadelerde olduğu gibi Arpaemînzâde Mustafâ Sâmî benzer düşüncelerle Şehzade Numan'ın doğumunu kutlamaktadır. Doğan şehzadenin güzelliği ne kadar anlatılsa azdır. Yüzü, saadet gül bahçesinin gülüdür. Yanakları, gelincik çiçeğine benzemektedir:

'Îzârı verd-i gülzâr-ı sa'âdetdir dü-ruhsârı
Müşâbih lâle-i nu'mân-ı sultânî-i berrâka
Dedim tebşîr birle Sâmîyâ târîh-i mevlûdın
Cihâna müjdeler şeh-zâde Nu'mân geldi âfâka

جهانه مزده لر شهزاده نعمان کلدی آفاقه

(1135 / 1723) Arpaemînzâde Mustafâ Sâmî, T. 27 / 6-8 (Kutlar Oğuz, 2017, s. 193).

Kâmî de Numan'ın gelişi ile yapılan şehriyin ile her tarafın donandığını halkın sevinç içinde olduğunu bildirir. Kimsede gam, keder kalmamıştır. Her yer gülman ve hurilerle sanki cennet gibidir:

Ser-be-ser dünyâ tonandı hükm-i sehr-âyîn ile
Lutf ile halk-ı cihâna eyledi feyz-i sürûr
Kâmîyâ târîh-i hem-nâm-ı sirâc-ı ümmete
Oldu dünyâ makdem-i şeh-zâde Nu'mân ile nûr

اولدی دنیا مقدم شهزاده نعمان ایله نور

(1135/ 1723) Kâmî, T. 70 / 2-7 (Erişen Yazıcı, 2017, s. 156).

Eğitime Başlama (Kur'an-ı Kerim)

Kırımlı Mustafâ Rahmî (öl. 1165 / 1752), Şehzade Numan'ın Kuran okumaya başlama yaşını tarih kıtasında 1140 / 1727 olarak düşürmüştür. İrfan ehlini seven III. Ahmed şehzadelerini hep ilme teşvik etmiş, irfan öğrenmelerini istemiştir:

*Anıñcün 'ilme teşvik eyleyip şeh-zâdegânın hep
Berây-ı kesb-i 'irfân eyledi anlara fermânı
Yine şâd eyledi rûhun İmâm-ı a'zamın ol şeh
Bugün tahsil-i 'ilme başladıp şeh-zâde Nu'mânı
Dediler bed'-i Bismillâh ile Rahmî ana târîh
Mu'azzez et ilahî 'ilm ile Sultân Nu'mânı*

معزز ایت الہی علم ایلہ سلطان نعمانی

(1140 / 1728) Rahmî, T. 103 / 8-9-12 (Elmas, 1997, s. 226).

1.10. Şehzade İbrahim

Doğum

Şehzade İbrahim'in de doğumuna tarih düşüren Arpaemînzâde Mustafâ Sâmî, mutluluğunu dile getirmeye çalışır. Buna göre, "Binlerce müjdeler olsun ki ilahi lütuf hazinesinden cihanın süsü olan bir inci göründü." ve "Âlemde güneş gibi büyük bir nur doğdu, saltanat semasından yedi iklime ışık verdi." şeklindeki söyleyişleri ile devam eden şair, şehzadenin doğumunu dua ederek haber vermektedir:

*Hezârân müjdeler kim genc-i eltâf-ı İlâhîden
Nümâyân oldu bir dürr-i cihân-pîrâye-i ta'zîm
Yine 'âlemde bir nûr-ı mücessem togdu mihrâsâ
Sipîhr-i saltanatdan oldu pertev-dâd-ı heft-iklîm
Du'â edip dedim bu mısra '-ı yektâ ile târîh
Vücûda geldi yâ Rab pîr ola şeh-zâde İbrâhîm*

وجوده کلدی یا رب پیر اوله شهزاده ابراهيم

(1136 / 1724) Arpaemînzâde Mustafâ Sâmî, T. 30 / 1-2-11 (Kutlar Oğuz, 2017, s. 197).

Seyyid Vehbî genelde şehzadelerin bakıcısı ya da beşiğin avizesi olarak Zühre yıldızını seğer. Burada da Şehzade İbrahim için dâye olarak Zühre'yi, lalası olarak Keyvan'ı tercih etmektedir:

*Mehd-i dünyâ buldu şân şeh-zâde İbrâhîm ile
Şâdumân oldu cihân şeh-zâde İbrâhîm ile*

شادمان اولدی جهان شهزاده ابراهيم ايله

(1136 / 1724) Seyyid Vehbî, T. 67 / 15 (Dikmen, 1991, s. 398).

1.11. Şehzade Seyfüddin

Doğum

Münif Antakî (öl. 1156 / 1743), şehzadenin doğum tarihini nazm ederken felekten bir seyf ayeti indiğini belirtmiş ve “Muhammed’in dini gibi dünyaya Seyfüddin geldi.” diyerek şehzadenin adının anlamını vurgulamak istemiştir:

Münîfâ çerhden çün âyet-i seyf indi bir târîh
Misâl-i dîn-i Ahmed çıkıdı Seyfû’ d-dîn dünyâya
مثال دین احمد چقدی سیف الدین دنیایه

(1140 / 1728) Münif, T. 1 / 17 (Kılıç, 1995, s. 183).

1.12. Hadice Sultan

Doğum

Nâşid’in (öl. 1206 / 1791) Hadice Sultan’ın doğumuna düşürdüğü tarih, 1183 / 1769’dur.

Düşdü bir mısra’-ı menkût-ile târîh-i tamâm
Zînet-i mehd-i cihân oldu Hadîce Sultân
زینت مهد جهان اولدی خدیجه سلطان

(1183/1770) Nâşid, T. 2 / 11 (Zülfe, 1998, s. 100).

2. I. Mahmud (H 1142-1170 / M 1730-1757)

3 Muharrem 1108 / 2 Ağustos 1696 günü, Edirne’de doğdu. II. Mustafa’nın büyük oğludur. Annesi Saliha Sultan’dır. Çocukluk yılları Edirne’de geçti, ilk eğitimini burada almaya başladı. 27 yıllık kafes hayatının ardından Patrona İsyânı’yla tahta çıkan I. Mahmud, ilk olarak Patrona Halil ve önde gelen asilerin bir kısmını ortadan kaldırdı. Kuyumculukla, şiir ve musiki ile uğraştı. Şiirde “Sebkati” mahlasını kullandı. Osmanlı Devleti’nin son parlak zaferleri bu dönemde kazanıldı. Çocuğu olmamıştır. 27 Safer 1168 / 13 Aralık 1754’te cuma namazından dönerken Topkapı Sarayı’nın Demirkapı girişinde vefat etti (Özcan, 2003, s. 348-352; Afyoncu, 2019, s. 138).

3. III. Osman (H 1167-1170 / M 1754-1757)

Sultan III. Osman 1 Recep 1110 / 3 Ocak 1699 günü Edirne sarayında doğdu. Babası II. Mustafa, annesi Şehsuvar Valide Sultan’dır. Ağabeyi Mahmud’un 1141 / 1730’da tahta çıkmasıyla veliaht oldu. III. Osman, en uzun süre Şimşirlik’te kalan şehzadedir. Yarım asra yakın hapis hayatı yaşadığı için zayıf kişilikli bir padişah olarak hüküm sürmüştür. 16 Safer 1171 / 30 Ekim 1757’de vefat etti. Çocuğu olmamıştır (Sarıcaoğlu, 2007, s. 456-459; Afyoncu, 2019, s. 144-145).

4. III. Mustafa (H 1170-1187 / M 1757-1774)

Sultan III. Mustafa 14 Safer 1129 / 28 Ocak 1717 günü Edirne’de dünyaya geldi. Babası Sultan III. Ahmed, annesi Mihrişah Sultan’dır. I. Mahmud ve III. Osman’ın çocukları olmamıştı. Bu yüzden III. Mustafa’nın kızı Hibetullah Sultan’ın doğumu günlerce süren şenliklerle kutlanmıştır. III. Mustafa Dönemi Osmanlı’nın çöküş yıllarının başlangıcıdır. Osmanlı Devleti ilk defa tek bir devlet karşısında büyük bir mağlubiyete uğramıştır. Bundan sonra da savaşlarda tek başına bir başarı sağlanamamıştır. “Cihangir” mahlası ile şiirler yazmıştır (Beydilli, 2006, s. 280-283; Afyoncu, 2019, s. 150).

Erkek Çocukları: III. Selim, Mehmed.

Kız Çocukları: Hibetullah, Fatma, Cihanşah, Mihrimah, Mihrişah, Şah, Beyhan, Hatice (Afyoncu, 2019, s. 147).

Arslan'ın verdiği bilgiye göre, Topkapı Sarayı Arşivi'nde bulunan ve III. Mustafa'nın kızlarının adlarını ve doğum tarihlerini gösteren E. No: 6364'de kayıtlı belgeye göre sultanların doğum tarihleri şu şekilde sıralanmıştır (2000, s. 492):

Vilâdet-i Hibetullâh Sultân Sene 1172, fi 17 Receb, fi leyle-i hâmis.

Vilâdet-i Şâh Sultân: Sene 1174, fi 16 Ramazan, fi leyle-i isneyn.

Vilâdet-i Mihrimâh Sultân: Sene 1176, fi 17 Rebûlâhir, fi yevm-i hâmis

Vilâdet-i Mihrişâh Sultân: Sene 1176, fi 23 Cemâziyelevvel, fi yevmi'l-Cuma

Vilâdet-i Beyhân Sultân: Sene 1179, fi 2 Receb, fi yevm-i isneyn

Vilâdet-i Hadîce Sultân: Sene 1182, fi 27 Muharrem, fi yevm-i isneyn

Vilâdet-i Fâtıma Sultân: Sene 1183, fi 13 Ramazan, fi yevmi's-sebt.

4.1. Hibetullah Sultan

Doğum

I. Mahmud ve III. Osman'ın çocukları olmadan vefat etmesinden sonra otuz senedir Topkapı Saray haremindedir ve İstanbul'da doğum şenlikleri yapılmamaktaydı. Bu yüzden III. Mustafa'nın Hibetullah adı verilen bir kızının doğumu üzerine yapılan şenlikler büyük önem kazanmıştı. Ancak Hibetullah Sultan doğunca yedi gün yedi gece şehriyine izin verilmiştir. (Arslan, 2000, s. 505). Donanmaların nasıl olduğunu anlayabilmek için sultanların “doğumları” ile ilgili teşrifatı bilmek gerekir:

Doğum her tarafa bildiriliyor ve şenlikler yapılıyordu. Doğum gerçekleşikten sonra da bu şenliklerin ardı arkası kesilmiyor hatta daha debdebeli ve tantanalı bir şekilde devam ediyordu. Çünkü bir sultanın doğumu, sarayı ve haremde loş koridorlarını, basık tavanlı dairelerini derhâl harekete getirir, harem sanki kâbuslu bir uykudan uyanır gibi silkinir, ışık ve renk âlemine bürünürdü. Hünkâr sofası, harem ve sarayın dışı fanuslar, fenerler ve kandillerle süslenir, eğlence ve şenlik yalnız sarayda kalmaz, bu harekete ve donanmaya şehir de katılırdı. Devlet adamları, İstanbul'da bulunan büyük rütbeli memurlar konaklarını ve yalılarını renkli kandillerle donatırlardı. Konaklara asılan kandillerin sayısı ne kadar çoksa sahibinin o kadar zengin olduğuna ve padişaha ne kadar bağlı olduğuna hükmedilirdi. Bu yüzden devlet Osmanlı adamları birbiriyle yarışa çıkarlar, servetlerini fazlalığını, siyasi nüfuzlarının gücünü göstermek için konaklarını bir ateş ve renk âlemi hâline getirmeğe çalışırlardı. Fakat bu konuda kimse sarayda yapılan donanma ve aydınlatma işiyle yarış edemezdi. III. Mustafa'nın kızı Hibetullah Sultan doğduğu zaman sarayda küçük modelde bir cami yapılmış, içine renkli kandiller konularak Topkapı Sarayı'nın önüne yerleştirilmişti. Ayrıca ağaçlara ve başka yerlere fanuslar, kandiller asılmıştı. Cami, bu renkli dekor ve ışık dünyası içinde hemen bütün İstanbullular tarafından hayretle ve beğeniyle seyredilmişti (Arslan, 2000, s. 498).

Fıtnat Hanım (öl. 1194 / 1780) da Hibetullah Sultan için yapılan şenlik için “Böyle bir donanmayı kimse görmedi.” diyerek tarihi olayın güzelliğini belirtmiştir:

*Görmedi böyle donanma-yı 'azîm
Gerçi çok döndü bu çarh-ı gerdân*

Fitnat Hanım, T. 3 / 18 (Çeçen, 1996, s. 238).

Fitnat Hanım, aynı manzumenin devamında, parlak güneşin sultanın güzelliğini kıskandığını, sultanın doğumu ile dünyanın Cennet'e döndüğünü ve bütün âlemin mutlu olduğunu söylemektedir. Bu öyle bir mutluluktur ki akıllarda gam diken kalmamıştır. Gönüller, gül gibi gülmektedir:

*Hâr-ı gam kalmadı hâtırlarda
Gül gibi oldu gönüller handân
Hamd ola sulb-ı şehensâhîden
Geldi dehre Hibetu'llâh Sultân*

کلدی دهره هبتالله سلطان

(1172 / 1759) Fitnat Hanım, T. 3 / 20-27 (Çeçen, 1996, s. 238-239).

Sünbülzâde Vehbî (öl. 1809 / 1224), I. Mahmud ve III. Osman'ın çocukları olmadan vefat etmesinden sonra III. Mustafa'nın Hibetullah adı verilen bir kızının doğumu ile Hibetullah Sultan için düşürdüğü tarih manzumesinde onu nice şehzadelerin müjdecisi olarak görülmektedir:

*Müjdecidir nice şeh-zâdelerin makdemine
Hele âfâka safâ geldi o mihr-i rahşân
Vehbiyâ cevher-i târîhini neşr et yoluna
Makdem-i hayr ile geldi Hibetu'llâh Sultân*

مقدم خیر ایله کلدی هبتالله سلطان

(1172 / 1759) Sünbülzâde Vehbî, T. 3 / 6-8 (Yenikale, 2017, s. y).

Mehmed Şerîf (öl. 1204 / 1790), Hibetullah Sultan'ın Nevruz'da güneş gibi doğduğunu belirtir. Bundan sonra gelecek şehzadelerin de donanması yapılacak ve halk için yine göz aydınlığı olacaktır. Bütün bu güzel günlerin yakında gerçekleşeceğine dair müjde, Hibetullah Sultan'ın büyük bir inci tanesi gibi uğuruyla dünyaya gelmesinde saklıdır:

*Sa'd-ı ekber niçe olmaz bu yılın tâli'i kim
Geldi nev-rûzda hürşîd gibi bir sultân
Nice şeh-zâdelerin dahi donanması ile
Dîdesin halk-ı cihânın ede rûşen Rahmân
Duhter-i pâdişeh-i dehr gelip dünyâya
Hep donandı çün anın şevk-ı kudûmiyle cihân
Kenz-i Hakdan dür-i sehvâr-ı musaffââsâ
Yümnile geldi cihâna Hibetu'llah Sultân*

یمنیله کلدی جهان هبتالله سلطان

(1172 / 1759) Mehmed Şerîf, T. / 5-26-27-29 (Yağcı, 2006, s. 126).

Hibetullah Sultan'ın doğumu öyle bir sevinçle karşılanmıştır ki Nâfiz 1181 / 1767'de, Sultan'ın doğumu ile her tarafa yayılan neşe ve mutluluğu doksan sekiz beyitlik kaside nazım biçimi ile düşürdüğü tarih manzumesinde tarif etmeye çalışmıştır. Her yerde tılsımlı bir ferahlık, her yerde bir neşe vardır. Şevk, defçi; devir, rakkas gibidir. Şenlikler her yanı sarmıştır. Fişekler atılmakta, kandillerle meşaleler yanmaktadır. Hem âlimler hem ârifler, herkes Allah'ın bu büyük lütfu ile sabah akşam şükretmektedirler: Âleme bir inci gibi gelen Hibetullah, Padişahın gözü ve kalbi olmuştur.

*Def-zenân-ı şevk rakkâsân-ı devrân her taraf
Şu 'be-kârân-ı safâ cân-bâziyân-ı cilve-zâ
Şu' le-i tâb-ı fişeng ile çıkan meh-tâblar
Şem '-i mısâh-ı çerâgândır felekde câ-be-câ
Cûş edip herkesde enhâr-ı teşekkür yem gibi
Oldu her dilde telâtum-rîz deryâ-yı senâ
Cümle erbâb-ı 'ulûm ile bütün ehl-i tarîk
Şâd u handân oldu bî-hadd edip hamd ü senâ
Sulb-i Sultân Mustafâdan geldi bir düir 'âleme
Hibetu'llâh oldu 'ayn ü kalb-i Sultân Mustafâ*

هبتالله اولدى عين و قلب سلطان مصطفى

(1172 / 1759) Nâfiz, K. 1 / 9-18-46-49-98 (Demir, 2008, s. 44-45; 47-51).

Koca Râgıb Paşa (öl. 1176 / 1763), şairlerin Hibetullah Sultan'ın doğumu için tarih düşürmeye çalıştıklarından bahsederek kendisinin de Hibetullah Sultan için tarih düşürdüğünü belirtmektedir:

*Şevk ile ehl-i suhan vâdi-i târîhe düşüp
Oldular her biri hâlince bu vâdide devrân
Binde bir vâki' olur böyle dil-ârâ târîh
Oldu kevne tarab-âver Hibetu'llâh Sultân*

اولدى كونه طرب آور هبتالله سلطان

(1172 / 1759) Koca Râgıb Paşa, T. 14 / 10-13 (Yorulmaz, 1989, s. 69).

Nazîr İbrâhîm (öl. 1188 / 1774) de Hibetullah Sultan'ın doğumuna tarih düşürmüştür:

*Cevheri duhter-i şâhâna münâsib târîh
Oldu ihsânı Hudânın Hibetu'llâh Sultân*

اولدى احسانى خداتك هبتالله سلطان

(1172 / 1759) Nazîr. İbrâhîm, T. 185 / 1 (Şengün, 2006, s. 1014).

Ayrıca, Hibetullah Sultan için Haşmet (öl. 1181 / 1768), Sadrazam Koca Râgıb Paşa'nın tavsiyesiyle "Vilâdet-nâme-i Hümâyûn" adlı eseri yazmıştır. Eser "Surnâme" diye de bilinir.

Doğumdaki şenlikler saraydan halka kadar herkes için büyük bir eğlence kaynağıdır. Eserde doğum ve şenlikler anlatılmaktadır.

4.2. Şah Sultan

Doğum

Haşmet “Ayın on dördüne benzeyen Şah Sultan’ın doğumu ile Ramazan, bayram gibi olmuştur.” demektedir:

Söyledim târihini çıkdı dü-şakk-ı hâmeden

Sûr-ı Şâh Sultân ile ‘id oldu mâh-ı rûzede

سور شاه سلطان ایله عید اولدی ماه روزه ده

(1174 / 1761) Haşmet, T. 2 / 10 (Arslan, Aksoyak2018, s. 100).

Koca Râgıb Paşa, Şah Sultan için tarih düşürmüştür:

Çâr aktâra felek neşr eylesin târihini

Bâd-ı dâ'im Şâh Sultân bint-i Sultân cihâna

(1174 / 1761) Koca Râgıb Paşa, T. 17 / 13 (Yorulmaz, 1989, s. 71).

4.3. Şehzade Selim

Doğum

I. Mahmud ve III. Osman’ın çocuğu olmayınca ilk doğan çocuk kız olmasına rağmen herkes çok sevinmiş ve donanma eğlenceleri yapılmıştır. İleride padişah olacak olan Şehzade Selim doğunca bu sevinç daha da büyümüş ve eğlenceler artmıştır. Öyle ki donanmalarda harem ve sarayı aydınlatmak için yakılan meşaleler, kandiller, fanuslar bulunurdu. İç ve dış mehterler gece gündüz çalardı. Geceleri Yalı Köşkü’nden top ve fişek atılır, çoğu zaman halk da tabanca ve tüfek atarak bu top fişeklere katılırdı. Şenlik süresince şehir donatılır, sokaklar tıklım tıklım dolardı. (Arslan, 2000, s. 502-503). Gerçek hayatta yaşanan bu sahneler, Sümbülzâde Vehbî’nin manzumesinde şu şekilde dile getirilmiştir: “Dünyada hiç kimse rüyasında bile Şehzade Selim doğunca yapılan şenlikleri görmemiştir.” Şair, “Gezenlere sorardım hep dünyada böyle bir şehrayini gören, işiten var mıdır?” diyerek Selim’in doğumu ile yapılan şenliklerin eşi benzeri olmadığını ve İstanbul’da yanan kandillerin sayısının gökyüzündeki yıldızlardan daha fazla olduğunu söylemiştir:

‘Aceb böyle şeb-i zîbendeyi böyle çerâgânı

Cihânın çeşm-i hâb-âlûdesi görmüş mü rü’yâda

Hele ben görmedim ammâ gezenlerden sorardım hep

Ne görmüş ne işitmiş var bu şehr-âyîni dünyâda

Kanâdîl-i fîrûzân encüm-i seyyâreden efzûn

Zemîn eyler tefevvuk âsumâna bu donanmada

Sümbülzâde Vehbî, T. 4 / 20-21-22 (Yenikale, 2017, s. y.).

III. Selim’in doğumu halkta saltanatın devamını sağlaması açısından mutluluk verici bir gelişme olarak yaşanmıştır. Sümbülzâde Vehbî, cihana ikinci bir ruh gibi olan Şehzade Selim’in

doğum müjdesi, ölümlere taze hayat verdiğini, şehzadenin doğumu için düzenlenen donanmada hatıra kalması için böyle küçük bir hediyeye cesaret ettiğini açıklar:

*Selîm-i sâlis ammâ kim cihâna rûh-ı sânidir
Hayât-ı tâze verdi müjde-i mevlûdu ecsâda
Cesâret eyledim bir böyle dest-âvîz-i nâçîze
Hemân bir yâdigâr olsun deyü vasf-ı donanmada
Selim’i Mustafâ Hâna mübârek tâcdır gûyâ
Nümâyân cevherâsâ dürc-i şevketden bu şeh-zâde*
نمایان جوهر آسا درج شوکتدن بو شهزاده

(1175 / 1762) Sünbülzâde Vehbî, T. 4 / 48-53-58 (Yenikale, 2017, s. y.).

Fıtnat Hanım, “cihan sultanının gözüünün nuru” olan Şehzade Selim’in uğur ve saadetle dünyaya gelmesinden dolayı âlemdeki mutluluğu anlatırken bir yandan da “Allah geleceğini ululuk ve mutlulukla uzun ömürlü eylesin.” temennisinde bulunmaktadır:

*Nice şâd olmasun ‘âlem ki şâhenşâh-ı devrânın
Vücûda geldi bir şeh-zâdesi yümn ü sa’âdetle
O nûr-ı dîde-i şâh-ı cihâni Hazret-i Bârî
Mu’ammer eyleye ikbâl ile mecd ü sa’âdetle
Gelip bâ-feyz ilhâm oldu tab’a mısra’-ı târîh
Cihâna geldi şeh-zâde Selîm iclâl ü ‘izzetle*
جهانه کلدی بو شهزاده سلیم اجلال و عزتله

(1175 / 1762) Fıtnat Hanım, T. 4 / 8-13-14 (Çeçen, 1996, s. 240-241).

Mehmed Şerîf ve Nâfiz de Şehzade Selim’in doğumuna tarih düşürmüştür:

*Ziyâde bir güzel mısra’la ben de söyledim târîh
Cihân Sultan Selîmin makdeminden tâze cân buldu*
جهان سلطان سلیمك مقدمندن تازه جان بولدی

(1175 / 1762) Mehmed Şerîf, T. 2 / 22 (Yağcı, 2006, s. 128).

*Nâfizâ bir remz ile çıkdı bu târîh-i latîf
Dâd-ı Hakdır oldu bu şeh-zâde bir kalb-i Selîm*
داد حقدر اولدی بو شهزاده بر قلب سلیم

(1175 / 1762) Nâfiz, K. 3 / 17 (Demir, 2008, s. 53).

Nazîr İbrâhîm’in Şehzade Selim için düşürdüğü tarih şöyledir:

*Nâ-bedîd oldu cihândan gam gidip geldi sürûr
Şâd u hürrem oldu ‘âlem geldi şeh-râh-ı Selîm*
شاد و خرم اولدی عالم کلدی شهراه سلیم

(1175 / 1762) Nazîr İbrâhîm, T. 97 / 9 (Şengün, 2006, s. 981).

Tıraş olma

Şâkir Ahmed Bey tarafından (öl. ? / ?) Şehzade Selim'in tıraş olduğuna dair düşürülen tarih 1179 / 1765'tir. Şair, şehzadenin ömrünün saçının kılı kadar çok olması dileğindedir:

*Oldu devletle sa'âdetle tıraş
Zât-ı mes'ÿdu bulup isti'dâd
Yâ ilâhî ola sâl-i 'ömrü
Serinin muyu ile hem-a'dâd
Bir düşer böyle du'â hem târîh
Sıhhat [ü] 'âfiyet [ü] eymen-bâd*

سحت و عافیت و ایمنیاد

(1179 / 1765) Şâkir Ahmed Bey, T. 15b / 6-7-10 (Hazine, nr. 951).

Eğitime başlama (Kur'an-ı Kerim)

1175 / 1761 yılında doğan Şehzade Selim'in Şâkir Divanı'nda yer alan tarih manzummesine göre 1180 / 1766 tarihinde beş yaşında Kur'an okuma eğitimine başlamıştır.

*Çeşm-i insâf ile Şâkir bunu gördüm târîh
'İlm 'adli ile ser-firâz ola Sultân Selîm*

علم عدلی ایله سر فراز اوله سلطان سلیم

(1180 / 1766) Şâkir Ahmed Bey, T. 15b / 11 (Hazine, nr. 951).

Ölüm

Sürûrî gibi herkes hüznülenerek ölüm tarihini söylemiştir. Şair, Sultan Selim'in menziline Allah Adn cenneti yapsın diyerek dua etmektedir:

*Surûrî-veş hazîn olmağla herkes söyledi târîhin
Serîr-i 'Adn ide Sultân Selîmin menzilin ma'bûd*

سریر عدن ایده سلطان سلیمک منزلن معبود

(1223 / 1808) Sürûrî, (Çetinkaya, 2014, s. 107).

4.4. Mihr ü Mah Sultan

Doğum

III. Mustafa'nın kızı Mihr ü Mah Sultan için doğum tarihi 1176 / 1762 olarak düşürülmüştür:

*Mücevher kilki 'abd Şâkirin inşâd etdi târîhin
Cihân durdukça sag ola ilâhî ola mihr-sîmâ*

جهان دوردقچه صاغ اوله الهی اول مهر سیما

(1176 / 1762) Şâkir Ahmed Bey, T. 14a / 5 (Hazine, nr. 951).

4.5. Şehzade Muhammed

Doğum

Fıtnat Hanım, Şehzade Selim'in doğumu için düşürdüğü tarih manzumesinde, Fıtnat Hanım, III. Mustafa'nın oğlu Şehzade Selim doğduğu zamanı uğurlu ve gamsız bir zaman olarak değerlendiriyor. Halkın hep mutlu ve sevinçli olduğunu belirtiyor. Bu sevincin kaynağı yeni doğan şehzadedir. Öyle bir şehzade ki, beşiğinin avizesi Süreyya yıldızı olsa uygundur. Saltanat burcunda güneş gibi doğduğunda yüzünün ışığı, cihanı aydınlatmıştır.

Zihî şeh-zâde-i 'âlî-güher hûrşîd-ahter kim

Süreyyâ olsa ger âvîze-i gehvâresi

Tulû ' etdikde burc-ı saltanattan âftâbâsâ

Fürûg-ı tal'atı rûy-ı cihânı eyledi tâbân

Dedi Fıtnat kemîne cevherî harfîyle bir târih

Kadem basdı sarây-ı dehre 'izzetle Muhammed Hân

قدم باصدی سرای دهره عزتله محمد خان

(1180 / 1766) Fıtnat Hanım, T. 5 / 9-10-15 (Çeçen, 1996, s. 242).

5. I. Abdülhamid (H 1188- 1203 / M 1774-1789)

Sultan I. Abdülhamid, 5 Recep 1137 / 20 Mart 1725 tarihinde, İstanbul'da doğdu. Babası III. Ahmed annesi Rabia Şermi Sultan'dır. III. Mustafa'nın küçük kardeşidir. Tahta çıktığında Osmanlı Devleti'nin buhranlı bir dönemiydi. I. Abdülhamid, siyasi alandaki başarısızlıklarına rağmen, ıslahat hareketlerine ve özellikle ordunun düzeltilmesi işine önem vermiştir. Saltanatı süresince birçok mimari eser bırakmıştır. 11 Recep 1203 / 7 Nisan 1789 tarihinde vefat etmiştir (Aktepe, 1988, s. 213-216).

Erkek Çocukları: IV. Mustafa, II. Mahmud, Abdullah, Murad, Nusret, Mehmed, Ahmed, Abdürrahim, Süleyman, Abdülaziz.

Kız Çocukları: Ayşe, Hatice, Esmâ, Aynşah, Rabia, Melekşah, Rabia, Fatma, Âlemşah, Saliha, Hibetullah, Âmine (Afyoncu, 2019, s. 153).

5.1. Hadice Sultan

Doğum

Hadice Sultan I. Abdülhamid'in ilk çocuğudur. Vilâdet-nâmeler, padişah çocuklarının doğumu üzerine yazılan eserlerdir. Özellikle çocukların doğumu münasebetiyle yapılan törenleri, eğlenceleri, şenlikleri anlatan edebî ve tarihî hüviyeti olan eserlerdir. Haşmet'in Hibetullah Sultan için yazdığı "Vilâdet-nâme-i Hümâyûn"dan başka Melek İbrahim'in de Hadice Sultan'ın doğumu için yazdığı "Vilâdet-nâme-i Hadice Sultan" adlı eseri bulunmaktadır. Sultanın doğumunu ve bu vesileyle on gün süren şenlikleri anlatmaktadır (Arslan, 2000, s. 491).

Mehmed Şerîf de Hadice Sultan'ın doğumu için düşürdüğü tarih manzumesinde doğum için yapılan donanmadan ve baştanbaşa her yeri süslemenin emredilmesinden bahsetmektedir:

Emr oldu bak donanma tezyîn ede ser-â-pâ

Bâb-ı sarâyın ammâ zîb-i edeble erkân

Târîhi böyle lâmi' gûş eylesin mesâmi'

Gehvâre zib-i tâli' oldu Hadîce Sultân

كهواره زيب طالع اولدى خديجه سلطان

(1189 / 1775) Mehmed Şerîf, T. 5 / 11-21 (Yağcı, 2006, s. 134).

Ölüm

I. Abdülhamid'in ilk çocuğu olan Hadice Sultan 1189 yılında doğmuştur. İlk çocuk olduğu için doğumuna ve törenlere çok önem verilmiştir. Ancak Hadice Sultan için düşürülen tarihten de anlaşıldığı üzere bir yaşında iken vefat etmiştir. Sürûrî, bu haberi duyanların teessüf ettiğini bildirmektedir:

Târîhin işidenler elbet eder teessüf

Sad hayf kim cihândan göçdü Hadîce Sultân

صد حيف كم جهاندن كورجدى خديجه سلطان

(1190 / 1776) Sürûrî, T. 478 (Güzeller, 2007, s. 43).

5.2. Şehzade Ahmed

Doğum

Fıtnat Hanım, Şehzade Ahmed'in doğumu ile güneş doğmuş gibi her tarafın aydınlandığını söyleyip "Allah ömrünü uzun kılsın, onu hatalardan korusun." şeklinde temennilerde bulunmuştur:

Yâ Rabb bi-hakk-i kâf u nûn kıl 'izz ile 'ömrün füzûn

Eyle hatâlarda masûn ol husrev-i ced-ber-credi

Şeh-zâde-i 'âlî-cenâb verdi cihâna ferr ü tâb

Togdukda hem-çün âfitâb âfâkı pür nûr eyledi

Oldu bu mısra'la bedîd târîh-i milâd-ı sa'id

Devlet ile Rabb-i Mecîd pîr ide Sultân Ahmedî

دولت ايله رب مجيد پير ايده سلطان احمدى

(1190 / 1776) Fıtnat Hanım, T. 23 / 8-12-18 (Çeçen, 1996, s. 270-271).

5.3. Şehzade Mustafa

Doğum

Sürûrî, Abdülhamid'in oğlu Şehzade Mustafa'nın Şaban ayında doğduğunu belirtmektedir:

Târîhi togdu zihn-i Sürûrîye meh gibi

Şa'bânda geldi 'âleme şeh-zâde Mustafâ

شعبانده كلدى عالمه شهزاده مصطفى

(1193 / 1779) Sürûrî, T. (Batur, 2002, s. 109).

5.4. Şehzade Süleyman

Doğum

Fıtnat Hanım, Abdülhamid'in diğer şehzadesi olan Süleyman'ı devlet ve ululuk göğünün tepesindeki ay olarak niteleyerek güzelliğinin ışığı, dünyayı süsleyen güneşe parlaklık verdiğini söylemektedir:

*Ne şeh-zâde meh-i evc-i sipih-r-i devlet ü iclâl
Fürûg-ı hüsnü pertev-bahş-ı mihr-i 'âlem-ârâya
Dedim târîhini bu mısra '-ı zîbâ ile Fıtnat
Şerefle mecd ile Sultân Süleymân geldi dünyâya*
شرفله مجد ايله سلطان سليمان كلدى دنيايه

(1194 / 1780) Fıtnat Hanım, T. 45 / 7-10 (Çeçen, 1996, s. 301).

5.5. Rabia Sultan

Doğum

Sünbülzade Vehbî'ye göre, yeni doğan sultanın ismi mübarek fal gibidir. Dört şehzade, o ay yüzlüyü takip etmektedir. İsmi gibi tarihi de dörtle ilgilidir. "Rub'-ı meskûn", dünyanın üzerinde hayat bulunan karalarla kaplı kısmı demektir. Yani dünya, Rabia Sultan'ın doğumuyla süslenmiştir.

*İsmidir vefk-i murabba ' gibi fâl-i mes 'adet
Çâr şeh-zâde te 'âkub eyler ol meh-peykeri
Vehbiyâ yazdım yegâne zâtıveş târîhini
Rub '-ı meskûn Râbi 'a Sultânla buldu zîveri*
ربع مسكون رابعه سلطانله بولدى زيورى

(1196 / 1782) Sünbülzâde Vehbî, T. 6 / 9-11 (Yenikale 2017, s. y.).

5.6. Şehzade Mehmed

Doğum

Sürûrî, Abdülhamid'in oğlu Şehzade Mehmed'in doğum tarihini ay ve gün olarak vermektedir. Buna göre şehzade 1196 Şevval ayının on dördüncü gecesi 22 Eylül 1782' de dünyaya gelmiştir:

*Şeb ki on dördüncü olmuşdu meh-i şevvâlde
Zâden şeh-zâde-i 'âli-neseb buldu vukû'
Subhdem yazdım şeb-i milâdının târîhini
'Âleme Sultân Mehmed etdi bedrâsâ tulû'*
عالمه سلطان محمد ايتدى بدراسا طلوع

(1196 / 1782) Sürûrî, T. (Batur, 2002, s. 109).

5.7. Şehzade Murad

Doğum

Sürûrî, Abdülhamid'in oğlu Şehzade Murad'ın doğum tarihini sultan yaptığı dualarla birlikte şu şekilde belirtmiştir:

*Etdi Hân 'Abdu'l-hamîd-i ekreme Allâh kerem
'Ömr-i bisyâr ile olsun kâmrân Sultân Murâd
Sâl-i milâdun merâm üzre dedim târîhini
Mecd ile geldi cihâna verdi şân Sultân Murâd
مجد ایله کلدی جهانہ ویردی شان سلطان مراد*

(1197 / 1783) Sürûrî, T. (Batur, 2002, s. 110).

5.8. Fatma Sultan

Doğum

Sürûrî, Fatma Sultan'ın doğumu ile ilgili olarak Abdülhamid Han'ın mutluluğunu dile getirmiş ve tarih düşürmüştür:

*Kıldı Hân 'Abdülhamîdi şâdmân kim eyledi
Zînet-i gehvâre-i şân Fâtıma Sultânı Hakk
Bendegân târîh-i milâdın verip görsün kerem
Şâh-ı dehre kıldı ihsân Fâtıma Sultânı Hakk
شاه دهره قلدی احسان فاطمه سلطان حق*

(1197 / 1783) Sürûrî, T. (Batur, 2002, s. 111).

5.9. Şehzade Mahmud

Doğum

Bir padişah çocuğu doğduğunda uygulanan teşrifat ve gelenekleri şu şekildedir: “Enderûnda bulunan her oda doğum şerefine erkek ise beş, kız ise üç kurban keserek sultanın doğumunu kutlardı. Topkapı sarayının deniz kıyısındaki toplar, eğer doğan şehzade ise yedi, kız ise üç defa atış yaparlar. Top atışı günde beş defa tekrarlanırdı. Aynı zamanda dellâller, İstanbul'un sokak ve çarşılarında hükümdarın bir çocuğu olduğunu halka ilan ederlerdi. Diğer taraftan musahiplerden ya da cücelerden birisi sadrazama gönderilir, doğum müjdesi verilirdi.” (Arslan, 2000, s. 496). Buna göre Sürûrî, Mevlid ayı öncesinde doğduğunu haber verdiği ve tahta çıkacak olan Şehzade Mahmud için yazdığı tarih manzumesinde benzer şekilde müjdeli haberi yaymak için çalınan davullardan, tellakların haberi yaymasından, top atışlarından ve kesilen kurbanlardan bahsederek döneminin canlı bir tanığı olmuştur:

*Mübârek mâh-ı mevlüd evvelinde ehl-i İslâmı
Beşâret kûsunun âvâzı etdi nâ-gehân şâdân
Münâdîler gezip esvâk-ı İstanbulı bi'l-cümle
Harîdârân-ı kâlâ-yı neşât oldu hemân şâdân*

Sadâsı yerdeki top şenliginin çıkdı ayyûka
‘Aceb mi olsa sükkân-ı zemîn ü âsumân şâdân
عجیبی اولسه سکان زمین و آسمان شادان

(1199 / 1785) Sürûrî, (Çetinkaya, 2014, s. 26).

Etdi Hak şeh-zâde ihsân kesdi kurbânlar yine
Hamd edip Sultân Mahmûd ibn-i Hân Abdulhamîd
حمد ایدوب سلطان محمود ابن خان عبدالحمید

(1199 / 1785) Sürûrî, (Çetinkaya, 2014, s. 26).

Kânî (öl. 1205 / 1791), Şehzade Mahmud’un doğumu için yazdığı tarihte, padişahın daha birçok şehzadesi olsun diye dua etmektedir. Şehzade Mahmud, gizli sırların içinden rahmet dağıtan bulutu yarararak ayın on dördü gibi çıkmıştır. Güzel yüzü günden güne açsın kem gözlülerin gözü kapansın gibi iyi niyetlerle örmüştür tarih manzumesini:

Dahi çok şâh-zâde eyleye ihsân ana Allâh
Budur dâ’im ricâm ol bârgâh-ı bî- müdânîden
O mahmûdü’ş-şiyem² çün ayun on dördü gibi çıkdı
Şikâf-ı ebr-i rahmet-küster-i sırr-ı nihânîden
Mi’et-i cevherîden düşdü bir târîh-i müstesnâ
Cihân toldu şerefle tal‘at-ı Mahmûd-ı sânîden
جهان طولدی شرفله طلعت محمود ثانیدن

(1199 / 1785) Kânî, T. 2 / 7-8- 18 (Elbir, 1997, s. 153-154).

5.10. Saliha Sultan

Doğum

Sürûrî, Saliha Sultan doğduğunda şehrin cümbüşünün İstanbul’a sığmadığından bahsetmektedir:

Bint-i Hân ‘Abdulhamîdin sûr-ı milâdı ile
Sıgmıyor İstanbula sükkân-ı şehriin cümbüşü
Dâyesi eyler terennüm söyleyip târîhini
Sâliha Sultân içündür mehd-i dehrin cümbüşü
صالحه سلطان ایچوندیر مهد دهرک جنبشی

(1201 / 1787) Sürûrî, T. (Batur, 2002, s. 111).

6. III. Selim (H 1203-1221 / M 1789-1807)

27 Cemâziyelevvel 1175 / 24 Aralık 1761 tarihinde İstanbul’da doğdu. Babası Sultan III. Mustafa, annesi Mihrişah Sultan’dır. I. Mahmud ve III. Osman’ın çocukları olmadığı için aradan geçen kırk yıl zarfında hanedanda erkek şehzade doğmamış olduğundan Selim’in

² Tamlama, (Elbir, 1997, s. 154)’te mahmûdü’ş-şeym şeklindedir.

doğumu büyük bir sevinçle karşılanmıştır. 20 Cemaziyelevvel 1180 / 24 Ekim 1766'de beş yaşını doldurduğunda eğitimine törenle başlamıştır. Babası zamanında itinalı bir tahsil görmüştür. Musiki ve edebiyatta kabiliyetliydi. Şiirde “İlhâmî” mahlası ile hacimli bir *Dîvân* 'ı bulunan III. Selim'in Mevlevî olduğu ve Şeyh Gâlib'i himaye ettiği bilinmektedir. Birçok bestesi vardır. Devleti düzeltmek için uğraşsa da başarılı olamamıştır. Döneminde Avrupa'nın önemli merkezlerinde ikametgâh elçilikleri açıldı. Öldürülmesi, Batılılaşma sürecini başlatmak istediği için katledilen masum bir padişah olarak değerlendirilmesine yol açmıştır. Çocuğu olmamıştır (Beydilli, 2009, s. 420-425; Afyoncu, 2019, s. 162).

Sonuç

XVIII. yüzyıldaki divan şairlerinin tarih manzumelerinden seçilen örnek beyitlerde, sultan ve şehzadeler hakkında özellikle de doğumları ile ilgili olarak döneme ait yaşanan âdet ve usullerin yer aldığı görülmektedir. Bu çalışmada, Sultan III. Ahmed'in sekiz oğlu ve bir kızı için yazılan doğum tarihleri tespit edilip örneklendirilmiştir. Arpaemînzâde Mustafâ Sâmi'nin, III. Ahmed'in yedi şehzadesi için tarih düşürmüş olması bu konuya duyulan ilginin göstergesi niteliğindedir. III. Ahmed'in ilk doğan çocuğunun kız olması nedeni ile de Fatma Sultan'ın doğumuna ve dış çıkarması ile ilgili tarihler bulunmaktadır. Şehzade Numan için doğum tarihinin yanında Kur'an eğitimine başlaması ile ilgili tarih bulunmaktadır Geleceğin padişahı olan III. Mustafa'nın ve beş kız kardeşinin ölüm tarihlerinden de örnekler seçilmiştir. I. Mahmud ve III. Osman'ın çocukları olmamıştır. Padişah III. Mustafa'nın iki oğlu olmuştur. Bunlar Şehzade Selim ve Şehzade Mehmed'dir. Bu ikisine ve üç tane kız kardeşlerine düşürülen doğum tarihleri değerlendirilmiştir. Ayrıca III. Selim olarak tahta çıkacak olan Şehzade Selim'in Kur'an eğitimi ve tıraş tarihine yer verilmiştir. I. Abdülhamid'in ise on çocuğuna altı şehzade ve dört hanım sultana düşürülen doğum tarihleri örneklendirilmiştir. Bunlardan ilk çocuk olan ve bir yaşında ölen Hadice Sultan'ın doğumunun yanında ölümüne düşürülen tarih manzumesi de bulunmaktadır.

Sonuç olarak, padişah çocukları için yazılan tarih manzumelerinin büyük bir çoğunluğunun vilâdet tarihi olduğu açıktır. Müjdeli bir haber olarak verilen doğum haberi, zamanın padişahına yapılan övgü ve şehzadenin / sultanın dünyaya gelişi ile oluşan sevinçli ve mutlu havanın anlatılması, yeni doğan çocuğun güzelliği, beşiğin, bakıcının mücevherlere ya da gök cisimlerine benzetilerek anlatılması ile devam eder. Yapılan eğlenceler ve padişah ile çocuğuna edilen hayır dualar ile manzumeler sona erer. Bu hâlleriyile tarih manzumeleri, sadece bir doğum yılı belirtmekle kalmamış aynı zamanda padişahın çocuğu olunca yapılan donanmalardan, fener alaylarından, atılan toplardan, çalınan davullardan, halkın ve sarayın her türlü eğlencesinden yeni doğan şehzadeye / sultana takdim edilen hediyelerden, kesilen kurbanlardan bahsederek birçok doğum geleneğini haber vermiş ve tarihî belgeleri destekler bir nitelik kazanmıştır.

Kaynaklar

- Afyoncu, E. (2019). *Osmanlı padişahları*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Aktepe, M. M. (1988). Abdülhamid I. *DİA*, 1, 213-216.
- Aktepe, M. M. (1989). Ahmed III. *DİA*, 2, 34-38.
- Arslan, M. (2000). *Osmanlı edebiyat-tarih-kültür makaleleri*. İstanbul: Kitabevi.
- Arslan, M. ve Aksoyak, İ. H. (2018). *Haşmet dîvânı*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/57256.hasmet-divanipdf.pdf?0> (Erişim tarihi: 29.08.2020)

- Batur, A. (2002). *Sürûrî divânı hayatı, sanatı, eserleri, divânı'nın tenkitli metni*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Beydilli, K. (2006). Mustafa III. *DİA*, 31, 280-283.
- Beydilli, K. (2009). Selim III. *DİA*, 36, 420-425.
- Çeçen, H. (1996). *Fıtnat Hanımın hayatı, sanatı ve divanı (inceleme-metin)*.Yayımlanmamış Doktora Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetinkaya, S. (2014). *Sürûrî'nin tarihlerinde sosyal arka plan*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, H. (2008). *Lâzîkî-zâde Feyzullah Nâfiz ve divânı (inceleme-metin-özel adlar dizini)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dikmen, H. (1991). *Seyyid Vehbî ve divanının karşılaştırmalı metni*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Elbir, B. (1997). *Kâmî divânı üzerine bir inceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Elmas, S. (1997). *Rahmî (Kırımlı Mustafa) hayatı, edebî şahsiyeti, eserleri ve divânı'nın tenkidli metni*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erişen Yazıcı, G. (2017). *Kâmî divânı*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55977,kami-divani-pdf.pdf?0> (Erişim tarihi: 29.08.2020).
- Güzeller, Ö. (2007). *Sürûrî divânı'ndaki manzum tarihler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılıç, M. (1995). *Münîf Antakî hayatı edebî kişiliği, eserleri, divânı'nın tenkitli metni ve incelemesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kutlar Oğuz, F. S. (2017). *Arpaemînzâde Mustafâ Sâmî divânı*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56084,arpaeminizade-mustafa-sami-divanipdf.pdf?0> (Erişim tarihi: 29.08.2020).
- Macit, M. (2017). *Nedîm divânı*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56214,nedim-divanipdf.pdf?0> (Erişim tarihi: 29.08.2020).
- Özcan, A. (2003). Mahmud I. *DİA*, 27, 348-352.
- Özgül, M. K. (2006). *Divan yolu'ndan Pera'ya selamle*. İstanbul: Hece Yayınları.
- Öztekin, Ö. (2004). *XVIII. yüzyıl divan şiirinde toplumsal hayatın izleri: divanlardan yansıyan görüntüler*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sarıcaoğlu, F. (2007). Osman III. *DİA*, 33, 459-466.
- Şâkir Ahmed Bey divânı, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine No: 951.
- Şengün, N. (2006). *Nazîr İbrâhîm ve divânı (metin-muhteva-tahlil)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Şentürk, A. A. ve Kartal, A. (2013). *Eski Türk edebiyatı tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1945). *Osmanlı saray devletinin saray teşkilatı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Vural, R. (2020). *Dürrî Ahmed efendi dîvânı*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/73492,durri-ahmed-efendi-divanipdf.pdf?0> (Erişim tarihi: 29.08.2020)
- Yağcı, Ö. G. (2006). *Mehmed Şerîf Efendi dîvânı (inceleme- metin)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yazar, İ. (2017). *Kânî dîvânı*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55833,3-kani-divanipdf.pdf?0> (Erişim tarihi: 29.08.2020).
- Yenikale, A. (2017). *Sünbülzâde Vehbî dîvânı*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56212,sunbulzade-vehbi-divanipdf.pdf?0> (Erişim tarihi: 29.08.2020).
- Yorulmaz, H. (1989). *Koca Râgıb Paşa divanı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zülfe, Ö. (1988). *Nâşid dîvânı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Extended Abstract

18th century witnessed significant changes in Ottoman history. The state experienced great political and social tremors. It was a period when the global balance shifted to benefit the Western powers. Political and military changes affected the fields of education, culture, and arts. During this period, classical, historical, aesthetical, and regional styles were observed in Ottoman poetry. Nedim and ŞeyhGalib were the late masters of the period.

The century also witnessed differences in verse forms. Especially as the transformation of art into an exhibition of skills, a significant increase was observed in historical, mysterious, and riddle poems. Interest in historical verses increased and it was observed that several issues about important events and daily ordinary events were noted. Certain historical events mentioned in poetry included the construction of fountains, mosques, pavilions, mansions, galleons, feasts, enthronements, conquests, and births of princes.

It is possible to obtain information about the Sultan's children not only from poetry but also from some individual literary works. Haşmet wrote prose titled "*Vilâdet-name-i Humâyûn*," "*Sûr-nâme-i Hümayûn*," or "*Vilâdetnâme-i Hibetullah Sultan*" about the naval festivities organized for the birth of Hibetullah Sultan. Also, Melek İbrahim wrote a "*Vilâdet-name*" for Hadice Sultan, daughter of Abdülhamid I. In this century. Surnâme-i Vehbi, which narrated the circumcision ceremonies of the princes Süleyman, Mustafa, Mehmed, and Beyazid of Ahmed III, which lasted for fifteen days, and the marriage ceremonies of Sultan Mustafa's daughter Ayşe and Ağrıboz guard İbrahim Pasha, and Emetullah Sultan and Osman Pasha, was an important work. A copy, decorated with the miniatures of Levni, is preserved in the Topkapı Palace Museum Library.

As seen in historical poetry about the princes and the Sultans, the interest in the anticipated children of the sultan was significant. Mahmud I (1730-1757) and Osman III (1754-1757) had no children. Then, Mustafa III (1757-1774) was enthroned. Hibetullah Sultan was the

first child of Mustafa III. Naval festivities were organized upon the birth of Hibetullah Sultan, born in 1172/1759. The festivities spread to the whole city. During festivities, everywhere was lit with lanterns and oil lamps, fireworks are organized, military bands played, cannons were fired, animals were sacrificed, and the festivities prevailed everywhere. The urban and naval festivities usually lasted 7 days and 7 nights for the first boy and 3 days and 3 nights for the second child. However, when Hibetullah Sultan was born, the festivities lasted 7 days and 7 nights. The poets of the period were enthusiastic about the birth of Hibetullah Sultan and reflected the joy of the society in their historical verses. Thus, it is possible to observe the liveliness of the ceremonies held for the birth of royal children and the joy of the society in Ottoman poetry, as observed in the festivities narrated in poetry dedicated to Hibetullah Sultan.

The historical records in Ottoman poetry included verses about the precious stone ornaments on the cradle of the future child, the red satin of the bed embroidered with rubies, emeralds, and pearls, the Quran pouches embroidered with diamonds and pearls that would be placed next to the child's head, and cockspur amulet embroidered with rubies, emeralds, and turquoise. Especially among them, the cradle was one of the most covered topics. The "mother's cradle procession" and the grand vizier cradle procession held for the sultan's children were among the most well-known ceremonies.

In conclusion, the present study included historical records for the twelve children of Sultan Ahmed III, namely Fatma Sultan (birth-teething), Isa (birth), Selim (birth), Muhammed (birth), Mustafa (birth, death), Muhammed (birth), Bayezid (birth), Selim (birth), Numan (birth, education), İbrahim (birth), Seyfüddin (birth) and Hatice Sultan (birth), five children of Mustafa III, namely Hibetullah Sultan (birth), Shah Sultan (birth), Selim (birth, education, and death) Mihr ü Mah Sultan (birth), Muhammed (birth), ten children of Abdülhamid I, namely Hadice Sultan (birth, death), Ahmed (birth), Mustafa (birth), Süleyman (birth), Rabia Sultan (birth), Mehmed (birth), Murad (birth), Fatma Sultan (birth), Mahmud (birth), and Saliha Sultan (birth). Most of these historical poems were about births. However, historical poems were not limited to informing the year of birth but also served as a historical document that informs about several natal traditions, including the festivities organized for the birth of the princes and gifts presented to the prince and the sultan.

